

Ugdyti saikingume ir susivaldyme (II)

„Kas yra savęs viešpačiais, turi nuostabias galimybes pasiaukoti tarnauti Dievui ir artimui, ir taip pasiekti didžiausią laimę ir ramybę, įmanomus pasiekti čia, žemėje“. Antras straipsnis apie susivaldymo dorybės ugdymą.

2020-04-14

Brendimo laikotarpis sukuria naujas galimybes susivaldymo dorybei auklėtiniams įdiegti. Paaugliai jau pasiekė didesnę brandą, kuri įgalina

įgyti dorybes. Dorybės reikalauja įsisavinti įvairius elgesių ir motyvų modelius, kurie laisvės pilnatvėje įgyvendinami apsprendžia daryti gerą. Nors jau maži vaikai gali priprasti daryti gerus poelgius, tačiau tik tuomet kai pasiekia tam tikrą intelektualinę bei emocinę brandą, gali giliau suvokti savo poelgių reikšmę ir įvertinti jų pasekmes.

Yra svarbu paaiškinti augantiems vaikams tam tikrų elgesio būdų priežastis, kuriuos jauni žmonės gali suvokti tik kaip formos klausimą, kaip ir tam tikrų jų elgesio apribojimų priežastis, kuriuos gali suvokti kaip paprasčiausius draudimus. Galiausiai svarstydami turime jiems pateikti aktualias priežastis, kodėl yra verta susivaldyti. Pavyzdžiui, dažniausiai kalbėjimas apie susivaldymo būtinybę (ypač kalbant apie pramogas, stojančias mokslų kelyje), padėsiančią ateityje pasiekti didelę

profesinės karjeros sėkmę, nebus įtikinantis. Nors tai yra svarbi priežastis, vis dėlto ji koncentruojasi ties tolima realybe, kuri nėra daugelio jaunuolių tiesioginio susidomėjimo sritis.

Veiksmingiau yra parodyti, koku būdu susivaldymo dorybė yra patraukli čia ir dabar. Susiekime su kilniais idealais, kurie pripildo jų širdis, su jų didžiosiomis meilėmis: dosnumas stokojantiems, lojalumas draugų atžvilgiu ir pan. Įsitikiname, kad saikingi ir gebantys save kontroliuoti asmenys labiausiai geba padėti kitiems. Tie, kas yra savęs viešpačiais, turi nuostabias galimybes pasiaukoti tarnauti Dievui ir artimui, ir taip pasiekti didžiausią laimę ir ramybę, įmanomus pasiekti čia, žemėje.

Be to, brendimo laikotarpis duoda naujas galimybes būti susivaldžiusiam ir gabiam

savikontrolei. Natūralus asmens, prieš kurį atsiveria naujos gyvenimo perspektyvos, smalsumas sustiprėja jaučiant gebėjimą valdyti ateitį. Auga troškimas patirti ir pabandyti visko, kas lengvai susitapatina su laisve. Jauni žmonės tokiame amžiuje nori jaustis laisvi nuo apribojimų ir netgi yra linkę interpretuoti visokio pobūdžio planus, užsiėmimų tvarkaraščius, nurodymus, išlaidų apribojimus ir pan. kaip nepateisintą, primestą svorį.

Be to, toks dalykų matymo būdas – šiuo metu taip plačiai paplitęs – dažnai yra skatinamas ir maitinamas verslo, kuris nepraleidžia progos iš to padaryti pelningą biznį, interesų.

Susidūrę su tokia situacija tėvai negali leisti, kad juos prislėgtų nepalankios aplinkybės; jiems labiau reikia pozityvaus mąstymo, turi ieškoti kūrybingų sprendimų, spręsti problemas kartu su vaikais, lydėti

juos ieškant tikros vidinės laisvės,
treniruoti kantrybę ir melstis už juos.

Raktas į laimę

Vakarų visuomenėje daug reklamų yra nutaikyta į jaunas žmones, kurių perkamoji galia pastaraisiais metais ženkliai padidėjo. Įvairiausi prekių ženklai tampa madingi ir greitai išeina iš mados. Konkrečių prekės ženklų daiktų „turėjimas“ tam tikru būdu prisideda prie integracijos visuomenėje. Individai yra priimami į grupę ir jaučiasi į ją įjungti ne dėl to, kokie jie yra, bet ką turi ir kaip atrodo kitų akyse. Vartotojiškas paauglių elgesys yra forsuojamas ne tiek troškimo turėti daugiau daiktų (kaip tai būna su mažesniais vaikais), bet noro išreikšti savo asmenybę bei geresnio pasirodymo draugų ir supančio pasaulio atžvilgiu.

Vartotojiška visuomenė besivadovaujanti šiais motyvais skatina žmonių nepasitenkinimą dėl

to, ką jau turi, kad mainais pasiūlytų naujausius produktus. Tai sutampa su kasmetiniu kompiuterio ar automobilio keitimu, naujausio modelio mobilaus telefono arba kokio nors konkretaus aprangos elemento pirkimu, kurio greičiausiai niekada neteks nešioti arba CD, filmų, kompiuterinių programų kaupimu dėl paties malonumo juos turėti. Tie, kas pasiduoda šiam spaudimui, yra stimuliuojami pasitenkinimo, keliamo perkant arba vartojant ir dėl to praranda kontrolę savo aistroms.

Be abejo, ne visa kaltė tenka reklamos ir visuomenės spaudimui. Tai taip pat gali būti asmenų, atsakingų už uolų auklėjimą, klaida. Todėl yra gerai, kad tėvai ir iš esmės kiekvienas, kas yra atsidavęs ugdymo darbui, dažnai sau keltų klausimą: kaip realizuoti šį kertinį uždavinį išugdyti vaikus – uždavinį, svarbiausią iš visų, kadangi nuo jo

priklauso ateities kartų laimė bei teisingumas ir taika visuomenėje.

Tėvai turi būti įsisąmoninę, kokia yra šeimos atmosferos svarba gerų vertybių įdiegimui. Taip kaip ir visur, taip ir čia yra būtinas geras pavyzdys, kad vaikai nuo mažens suvoktų, kad gyventi pagal savo visuomeninę padėtį nereiškia atsiduoti vartotojiškumui, nereiškia bereikalingų išlaidų. Pavyzdžiui, daugelyje šalių yra posakis: „Duona yra Dievo dovana, todėl neturėtume jos eikvoti“. Tai yra konkretus būdas padėti vaikams suprasti, kad turi valgyti ne akimis, bet skrandžiu; suvalgyti viską, ką turi lėkštėje ir dėkoti už tai, ką turi, nes daugelis žmonių pasaulyje badauja. Tada vaikai supras, kad viskas, ką gauname ir turime – mūsų kasdienė duona – yra dovana, kurią turime gerai išnaudoti.

Suprantama, kad tėvai nenori, jog jų vaikai stokotų to, ką turi kiti arba to, ko jiems patiems trūko, kuomet jie augo. Vis dėlto, tai nereiškia, kad reikia duoti vaikams viską, ko jie užsinorės. Tėvai turi juos mokyti, kad vaikai nelygintų savęs su kitais, kad nebandytų mėgdžioti kitų viskame, nes tai gali vesti prie materialistinio mentaliteto susiformavimo.

Visuomenė, kurioje gyvename, yra turtinga laipsniavimo, klasifikavimo, statistikų, kurios gali mums duoti impulsą lyginti save ir konkuruoti su mūsų aplinkoje gyvenančiais asmenimis. Vis dėlto, mūsų Viešpats nelygina. Jis sako mums: „*Vaikeli, tu visuomet su manimi, ir visa, kas mano, yra ir tavo*” [1]. Jam visi esame ypatingu būdu mylimi vaikai, vienodai vertinami, mylimi ir gerbiami. Tai yra vienas iš raktų ugdyti laimėje: pačiuose mumyse ir vaikuose stiprinti suvokimą, kad Tėvo namuose kiekvienam iš mūsų

visada yra vietos, kad kiekvienas iš mūsų yra mylimas todėl, kad egzistuoja, kad esame sūnus ar dukra, skirtingi, bet lygūs. Toks veikimas su motiniška pedagogika ir teisingumu nereiškia visų lyginimą pagal tą patį matą [2].

Be to, mokant susivaldyti niekada negalima apsiriboti tik derybomis. Mokymas turi būti įgyvendintas parodant teigiamą jo pusę – padedant vaikams suprasti, kaip teisingai rūpintis ir naudotis tuo, ką turi: rūbais, žaislais ir kitais dalykais. Tai reiškia, kad atsižvelgiant į vaikų amžių, juos reikia apdovanoti atsakomybe už tvarką kambaryje, rūpestį jaunesniais broliais ir seserimis, namų ruošos darbus (pusryčių ruošimą, duonos pirkimą, šiukšlių išnešimą, stalo padengimą). Tai reiškia, kad jiems reikia padėti mūsų pavyzdžiu pastebėti, kaip džiaugsmingai ir be murmėjimo priimti pasitaikančius trūkumus bei

formuoti dosnumą stokojančiųjų atžvilgiu.

Šv. Josemaria su džiaugsmu prisimindavo, kaip jo tėvas visuomet dosniai dalindavo išmaldą, netgi po to, kai patyrė finansinių nesėkmių. Visi šie kasdienio gyvenimo aspektai padeda šeimoje auginti atmosferą, kurioje žmonėms, o ne daiktams yra teikiamas prioritetas.

Turėti pasaulį

„Bet tu būk visame kame apdairus“
[3]. Ši trumpa šv. Pauliaus instrukcija Timotiejui yra aktuali kiekvienam laikmečiui ir kiekvienai vietai. Tai nėra taisyklė tik tam, kas turi ypatingą pašaukimą arba pasiūlymas praktikuoti tik tėvams. Nėra kažkuo, kas negali būti „primesta“ vaikams. Ši instrukcija yra labiau nukreipta į tėvus ir auklėtojus, kad ją atrastų ir panaudotų jos reikšmę kiekvieno asmens atžvilgiu, kiekviename amžiuje ir aplinkybėje. Tai reikalauja

elgtis protingai ir samprotaujant, prašyti patarimo tam, kad galima būtų žinoti kaip priimti tam tikrą sprendimą.

Net jei merginos ar vaikinai iš pradžių nesupras tam tikrų žingsnių tikslingumo ir maištaus, tai vėliau, kuomet juos suvoks, bus dėkingi. Dėl to būtina apsišarvuoti kantrybe ir ištvermingumu, kadangi šioje srityje yra ypač svarbu „eiti prieš srovę“. Visi turime omenyje turėti faktą, kad net jei kokia nors praktika išpopuliarėja, tai nėra motyvas, kad ir mes taip elgtumėmės. *„Ir nesekite šiuo pasauliu, bet pasikeiskite atsinaujindami dvasia, kad galėtumėte suvokti Dievo valią, – kas gera, tinkama ir tobula“* [4].

Šia prasme protingiau yra nebūti perdėm dosniu apdovanojant vaikus, kol šie neišmoks susivaldyti ir neįgis įgūdžių administruoti tai, ką turi. Kalbėdamas apie pinigus, šv.

Josemaria patardavo tėvams: „Dėl jūsų perdėto „jausmo“ vaikai taps lepūs. Jei ne tėtis, tai mama. Jei ne ji, tai močiutė; o kartais visi trys, ir kiekvienas veikia slapta. O vaikas su šiomis trimis paslaptimis gali prarasti savo sielą. Pasiekite susitarimą. Nebūkite gobšūs savo vaikams, bet nuspręskite, kaip kiekvienas iš jų gyvenime susitvarkys, su kuo teks susidurti, turėkite omenyje jų gebėjimą susivaldyti. Neduokite jiems per daug pinigų, kol patys sau jų neužsidirbs“ [5].

Turime juos mokyti kaip gerai valdyti pinigus, protingai apsipirkti, saikingai naudoti tokias priemones, kaip telefonas, kurių sąskaitos yra mokamos kas mėnesį. Taip pat reikia atpažinti kada išleidžia pinigus dėl paties „malonumo juos leisti“.

Bet kokių atveju, pinigai tėra vienas iš aspektų. Panašiai būna ir su laiko

leidimu. Saikingumo pozicija naudojant laiką, skirtą pramogoms, hobiui ar sportui taipogi prisideda prie gyvenimo šia dorybe.

Susivaldymas išlaisvina mūsų širdis, tad galime pasiaukoti labiau varginantiems, bet svarbesniems užsiėmimams, tokiems kaip mokslas, darbas. Tai mums padeda išeiti iš savęs ir, atsiduodant šeimyniniam gyvenimui ir draugystei ar aukojant laiką ir pinigus stokojančioms, turtinti mūsų egzistenciją. Šią praktiką yra gerai skiepyti vaikams, netgi labai mažiems.

Smalsumo mažinimas, drovumo žadinimas

„Savitvarda daro sielą santūrią ir supratingą; teikia jai natūralaus kuklumo, kuris visuomet yra patrauklus, nes elgesyje atsispindi proto viršenybė” [6]. Šv. Josemaria susumuoja saikingumo vaisius ir priskiria juos ypatingai dorybei –

santūrumui – kuri yra kuklumo ir drovumo aspektas. „Drovumas ir kuklumas yra sudėtinė saikingumo dorybės dalis“ [7]; kita šios dorybės pusė yra lytinio potraukio suvaldymas. „Drovumu apsaugomas asmenų ir jų meilės slėpinys. Mylint jis padeda būti kantriems ir saikingiems; drovumas reikalauja, kad būtų išlaikytos vyro ir moters dovanojimosi ir galutinio įsipareigojimo vienas kitam sąlygos. Drovumas yra kuklumas. Jis padeda pasirinkti aprangą. Iškilus liguisto smalsumo pavojui, esame verčiami patylėti arba būti apdairūs. Drovumas tampa diskretiškumu – pagarbiu santūrumu“ [8].

Jeigu bręstantis jaunuolis stiprins savo valią nuo pat vaikystės, kai ateis lemiamas akimirka, jis turės natūralų susivaldymą, kuris palengvins jam seksualumo suvokimą išties žmogišku požiūriu. Tačiau yra svarbu, kad sūnų atveju tėvas, o

dukry atveju – motina, sugebėtų įgyti jų pasitikėjimą, kad paaiškintų jiems žmogiškos meilės grožį tada, kai jaunuoliai gebės tai suprasti. Kaip patarė šv. Josemaria, „*Tėvas turi tapti sūnų draugu; ir nėra čia kito pasirinkimo kaip tik imtis pastangų šioje srityje. Jei tėvas nekalbės su sūnumi, ateis akimirka, kai berniukas, vedamas smalsumo pradės klausinėti apie gyvybės pradžią begėdžio draugo; ir tai nulems, kad žiūrės į tėvus su pasišlykštėjimu*“. Tačiau jei budėsi šalia sūnaus nuo pat ankstyvos vaikystės, tuomet pajausi kada ateis laikas, kad tinkamu būdu remiantis Dievu, papasakotum jam apie žmogiškąjį lytiškumą. Jei tai padarysi, vaikinai nubėgs apkabinti mamos, nes ji visuomet buvo tokia gera. Tave pabučiuos ir tars: „*Koks Dievas yra geras, kad leidžia mano tėvams dalyvauti Jo kūrybinėje galioje. Nepasakys to tokiu būdu, nes neturės pakankamai žinių, tačiau jaus tai. Ir pagalvos, kad jūsų meilė nėra*

kažkas nešvaraus, bet kažkas švento“
[9]. Bus lengviau jei nevengsime
vaikų natūraliai keliamų klausimų ir
atsakinėsime į juos atsižvelgdami į jų
gebėjimą suprasti.

Čia, panašiai kaip ir su saikingumu
valgant – esminę reikšmę turi
pavyzdys. Pačių žodžių nepakanka;
turime rodyti savo veiksmais, kad
„nėra tinkama žiūrėti į dalykus,
kurių nedera trokšti“ [10] bei budėti,
kad viskas namie atitiktų tą pačią
sveiką atmosferą, kuri vyravo
Nazarete.

Atsižvelgiant į nūdien plintantį
žmogiškojo lytiškumo menkinimą
tampa svarbu atkreipti ypatingą
dėmesį į televiziją, internetą, knygas
ir kompiuterinius žaidimus. Tai nėra
medijų įtarinėjimo skatinimo
klausimas, tačiau jų panaudojimas
kaip vaikų mokymo ir ugdymo
galimybę, kaip teigiamai ir su sveiku
protu jomis naudotis. Niekada

neturime bijoti atmesti tai, kas žaloja sielą arba neša iškreiptą žmogiškojo asmens atvaizdą. „*Nuo pat pradžių vaikai yra nepailstantys savo tėvų gyvenimo liudininkai. Sau to neįsisąmonini, tačiau jie viską teisia ir kartais jų teismas tave vaizduoja blogoje perspektyvoje. Viskas, kas nutinka namuose, daro tavo vaikams įtaką, gerą arba blogą įtaką*“ [11].

Jei vaikai mato, kaip tėvai perjungia televizijos kanalą kuomet pasirodo kažkas netinkamo žiniuose, arba žemo lygio reklama, arba netinkama scena filme, jei suvokia, kad tėvai pirmiau paieško informacijos apie filmo ar knygos moralinį turinį prieš peržiūrą ar skaitymą, tuomet jie tampa atviri priimti žinią apie skaistumą. Jei mato, kad jų tėvai ar mokytojai vengia žiūrėti įžeidžiančias reklamas gatvėje ir atlieka atsisteisimo aktą tokiomis aplinkybėmis, tuomet vaikai priima didžiulę širdies tyrumo vertę ir poreikį saugoti šią dorybę,

kuri atsispindi šeimos atmosferoje.
*„Mokyti vaikus ir jaunimą drovumo
reiškia ugdyti jų pagarbą žmogui“*
[12].

Vis dėlto rūpestis aplinkos, su kurios
įtaka susiduriame, morale, tiesą
sakant nėra saikingumo ugdymas.
Tai yra krikščioniškam gyvenimui
būtina sąlyga, tačiau saikingumo
dorybė nėra ugdoma tik „vengiant
blogio“, kas, aišku, yra būtina
gyvenimui malonėje. Tai labiau yra
saikingumo malonumuose
klausimas, o tai yra gera savaime.
Todėl svarbiau yra mokyti vaikus
kaip saikingai naudotis jiems
pasiekiamais įrankiais ir
priemonėmis.

Nekritinis televizijos žiūrėjimas,
netgi šeimos aplinkoje, gali privesti
prie namų aplinkos nykimo. Dar
blogiau būtų jei kiekviename
kambaryje namiškiai turėtų
asmeninį televizorių ir

„užsidarinėtų“ kambaryje norėdami žiūrėti mėgiamas laidas. Panašiai galima pasakyti apie nekritinį, o dažnai ir priklausomybę turintį mobiliųjų telefonų ar kompiuterių naudojimą.

Protingas tėvų ir ugdytojų šių priemonių naudojimas moko vaikus elgtis tokiu pačiu būdu. Jei tėvai leidžia valandas prieš televizorių žiūrėdami bet ką, kas yra transliuojama, ne tik kad duos blogą pavyzdį, bet ir gali apleisti savo vaikus, kurie mato, kad tėvai jiems neskiria dėmesio. Verta priminti, kad jei susivaldymas yra savikontrolė, *„ nėra geresnio savęs valdymo nei tarnystė: savanoriška tarnystė visoms sieloms! - taip yra laimimi dideli nuopelnai: tie žemėje ir tie danguje“* [13].

Susivaldymas įgalina mus naudoti mūsų širdį ir jėgas tarnauti artimui, su meile, kuri yra raktas į tikrą

laimę. Šventasis Augustinas, turėjęs atkakliai savo gyvenime kovoti su susivaldymo trūkumu, parašė: „apsvarstykime susivaldymą, kuris mums žada tyrumą ir teisumą meilėje, kuri mus vienija su Dievu. Jo [susivaldymo] vaidmuo – stabdyti ir pritildyti aistras, kurios ieško būdų kaip mus atgręžti nuo Dievo teisių ir nuo Jo gerumo, tai reiškia nuo laimės. Nes čia gyvena Tiesa, kai ją kontempliuojame ir glaudžiai prie jos priglundame esame, be abejonės, laimingi, o nuo jos atsitraukdami įsiveliame į rimtas klaidas ir liūdesį“ [14].

J. De la Vega, J.M. Martín

[1] *Lk* 15, 31.

[2] Plg. šv. Josemaria, *Vaga*, nr. 601.

[3] *2 Tim* 4, 5.

[4] *Rom* 12, 2.

[5] Šv. Josemaria, Susitikimas IESE (Barselona), 1972 m. lapkričio 27 d.

[6] Šv. Josemaria, *Dievo bičiuliai*, nr. 84.

[7] Plg. *Katalikų Bažnyčios Katekizmas*, nr. 2521.

[8] *Katalikų Bažnyčios Katekizmas*, nr. 2522.

[9] Šv. Josemaria, Susitikimas Enxomil (Oporto, Portugalija), 1972 m. spalio 31 d.

[10] Šv. Grigalius Didysis, *Moralia*, 21.

[11] Šv. Josemaria, Susitikimas Pozoalbero (Jerez de la Frontera, Ispanija), 1972 m. lapkričio 12 d.

[12] *Katalikų Bažnyčios Katekizmas*, nr. 2524.

[13] Šv. Josemaria, *Kalvė*, nr. 1045.

[14] Šv. Augustinas, *Apie Katalikų
Bažnyčios papročius*, sk. 19.

pdf | document generated
automatically from [https://
dev.opusdei.org/lt-lt/article/ugdyti-
saikingume-ir-susivaldyme-ii/](https://dev.opusdei.org/lt-lt/article/ugdyti-saikingume-ir-susivaldyme-ii/)
(2025-08-05)